

СУСПІЛЬСТВО

108 років Листопадового чину. Українці та поляки спільно молитимуться на місці історичного конфлікту

Галина Терещук

01 листопада 2026, 07:00

Площа Ринок, Львів, листопад 1918 року

ЛЬВІВ – 108 років тому, 1 листопада 1918 року, у Львові розпочалося повстання, метою якого було встановлення української влади на західноукраїнських землях. Ця подія увійшла в історію під назвою «Листопадовий чин».

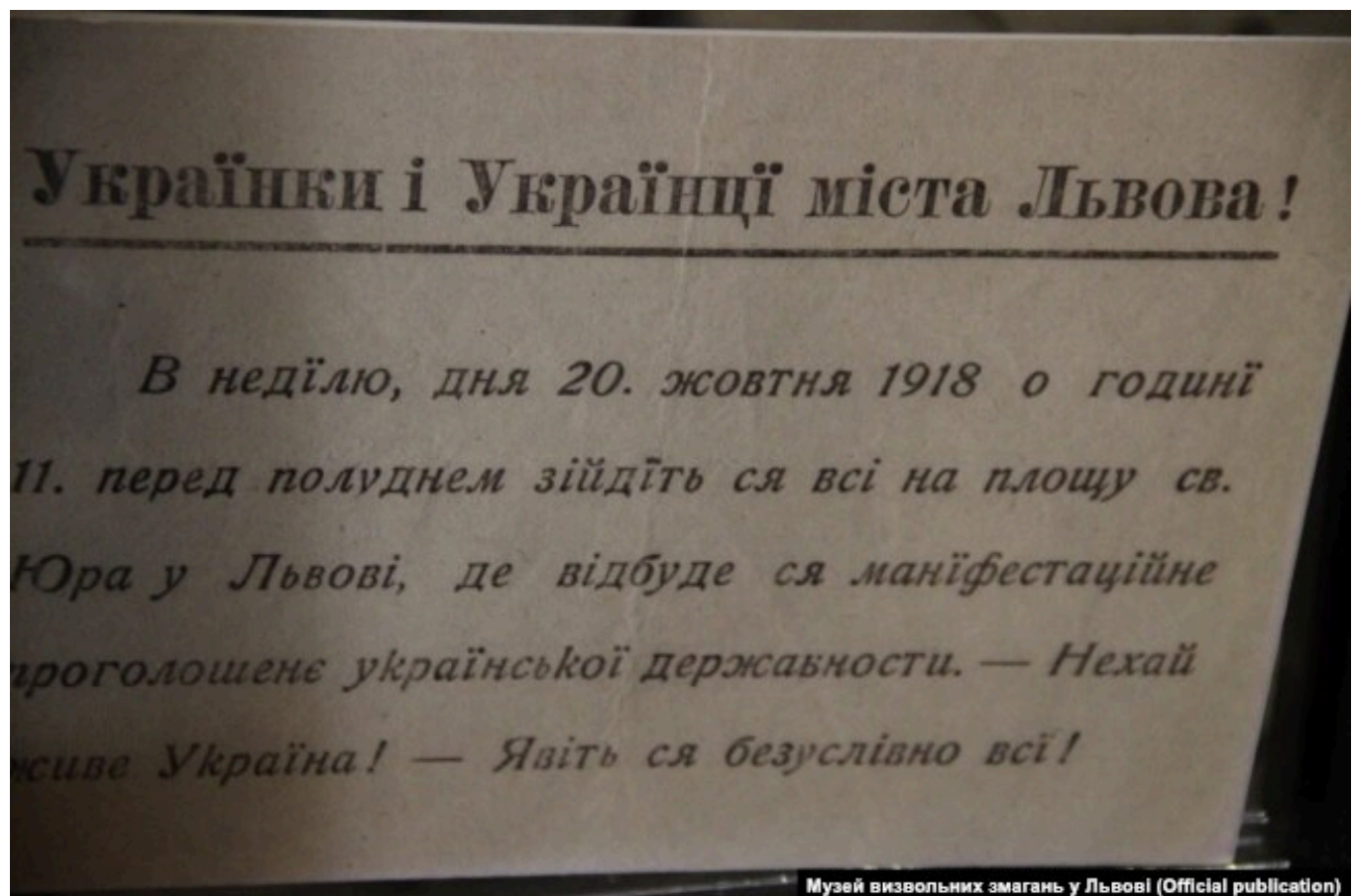
108 років тому Австро-Угорська монархія доживала останні дні і українці проголосили Західноукраїнську Народну Республіку (ЗУНР), як це зробили інші народи, які перебували в імперії, створивши свої держави.

Українці і поляки спільно молитимуться у Львові на Личаківському цвинтарі на місці поховання вояків Української галицької армії, які прагнули незалежності України, і польських вояків, які боролись проти української незалежності. Цей день примирення був започаткований 25 років тому.

Про події 1918 року на Личаківському цвинтарі нагадують польський Цвинтар орлят і поруч – меморіал воякам Української галицької армії, які загинули в українсько-польській війні у 1918-1919 роках. Молодий вік, вказаний на могилах, вражає. Їм було по 17-20 років. Наймолодшому польському учасникові повстання було 14 років.

19 жовтня 1918 року було проголошено, що українці створюватимуть українську державу в рамках Австро-Угорської імперії.

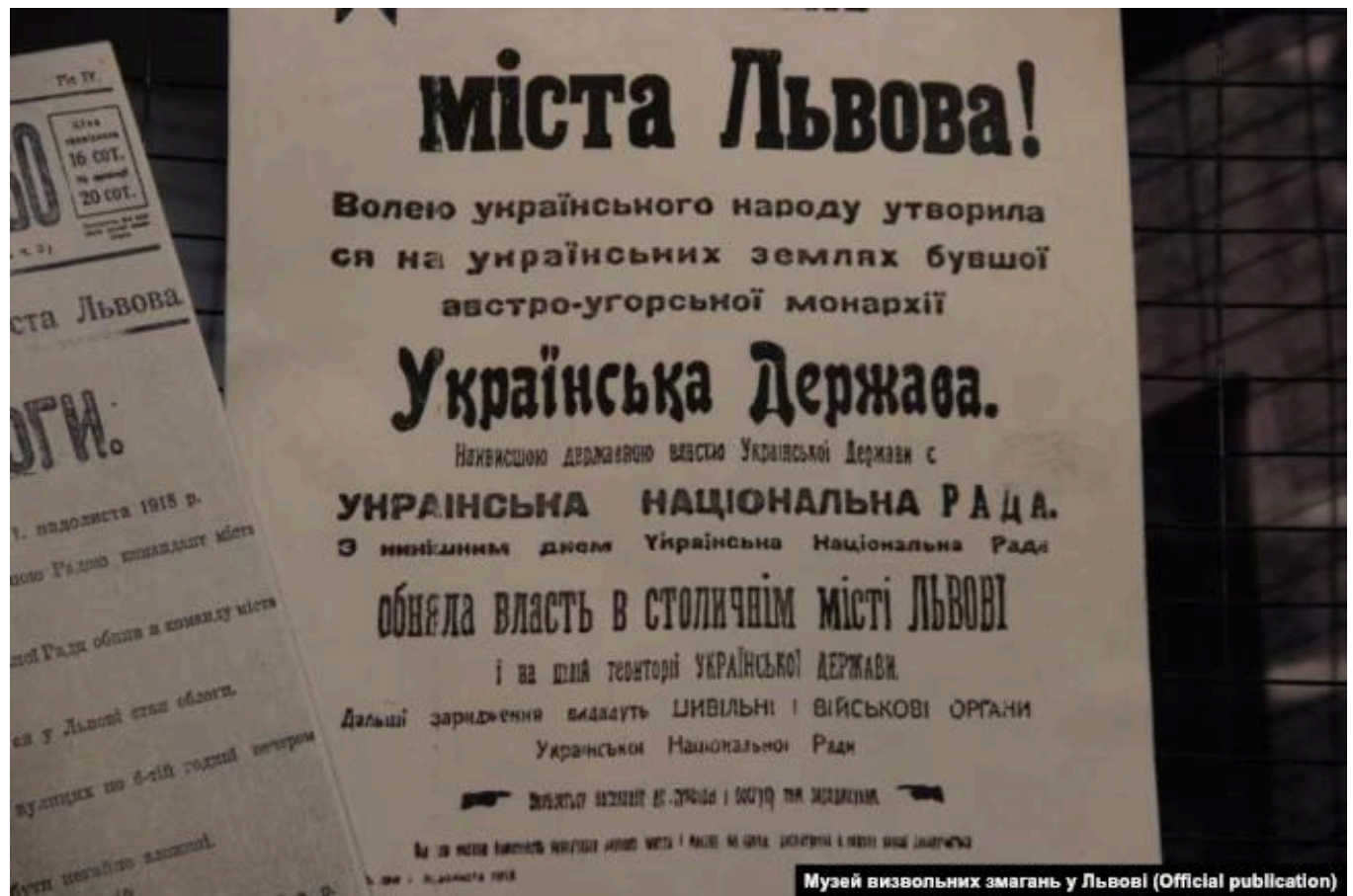
Адже Австро-Угорщина програла у Першій світовій війні і народи почали творити власні держави. Польська влада заявила про включення Галичини до складу польської держави. Антанта погодила створення ліквідаційної комісії, яка мала прибути у Львів 1 листопада, щоб передати владу над Східною Галичиною Польщі.

Листівка, Львів, жовтень 1918 року

Молоді українські офіцери на чолі з сотником, потім полковником УГА, **Дмитром Вітовським** розуміли, що поляки не віддадуть цю територію, а події у

Наддніпрянській Україні мотивували українців до створення власної української держави. Тому, якщо вже не діяти, тобто не забрати владу, то її переберуть поляки, – з цим і прийшли до політиків молоді вояки.

Листівка. Львів, листопад 1918 року

31 жовтня представники Української національної ради та Центрального військового комітету на чолі з Дмитром Вітовським зібралися у львівському «Народному домі» (нині Будинок офіцерів) для ухвалення рішення.

Lwów — Lemberg
Dom Narodny i ulica Teatralna

memory.gov.ua (Official website)

Будівля «Народного дому» у Львові, що став штаб-квартирою Головної команди повстання

Дмитро Вітовський переконав, не чекаючи приїзду ліквідаційної комісії, перебрати владу у Львові.

Комісари Українських січових стрільців. Зліва направо: Дмитро Вітовський, Микола Саєвич і Михайло Гаврилко. Дмитро Вітовський – один із організаторів «Листопадового чину»

Військовий комітет перейменували в Українську генеральну команду, яка стала керівним центром повстання.

Повстання розпочалося о 4-й годині ранку. Українські частини, які нараховували 60 старшин і 1400 вояків, зайняли ратушу, намісництво, головну пошту, вокзал, банк, лєтовище. Без жодного пострілу. Над ратушею і намісництвом підняли синьо-жовтий прапор.

Бої на вулиці Коперника. Львів, листопад 1918 року

Відтак 31 жовтня 1918 року львів'яни прокинулись під українською державою.

Надвечір 1 листопада польські військові організації піднялись і почалися вуличні бої. Львів був поділений на українську і польську частини.

13 листопада українці проголосили Західноукраїнську Народну Республіку. Українське військо, щоб уникнути оточення, покинуло Львів у ніч на 22 листопада 1918 року. Бої тривали на околицях. Але підійшли регулярні польські підрозділи, які відвоювали об'єкти, захоплені українськими військами.

Проголошення Злуки УНР і ЗУНР у єдину соборну державу відбулося 22 січня 1919 року на Софійському майдані в Києві.

1 листопада як День «Листопадового чину» в Галичині, зокрема у Львові, відзначають з 1920-х років.

На Личаківському цвинтарі спочивають польські вояки, які загинули, обороняючи Львів у 1918-1919 роках. І сюди традиційно 1 листопада приходять представники польських товариств.

А поруч поховані вояки Української галицької армії, які боролись за українську державу.

У 1920-30-х роках польська влада звела великий меморіальний комплекс польських воякам: каплицю, дві катакомби, впорядкувала могили, у тому числі французьких піхотинців і американських пілотів, встановила тріумфальну арку з двома скульптурами левів, два пілони.

Вигляд центрального входу на цвинтар польських вояків, які загинули у 1918-1920 роках

Тоді головний вхід на меморіал планували зробити через тріумфальну арку з кам'яними левами, які лапами спираються на щит. На одній скульптурі був зображений герб Львова і написано «Завжди вірний», а на другій – польський орел і слова «Тобі, Польще». У радянський час польський «Меморіал орлят» був зруйнований, могили знищені.

Польський меморіал

Із 1989 року почались відновлювальні роботи на Личаківському цвинтарі на місці поховання польських вояків. На початку 2000-х почались дуже гострі суперечки між українською і польською сторонами щодо остаточного проекту, зокрема, які слід встановити символи, зробити написи.

У Львові обурювались, що поляки хочуть написати на плиті: «Загиблих у боях за Польщу», а також встановити зображення меча-щербеця на могилі п'ятьом невідомим солдатам. Цей символ українці розцінили як «імперський мілітарний символ». А ще конфлікт довгий час був через кам'яних левів на арці. Вони були довший час закриті, а потім їх самовільно відкрили.

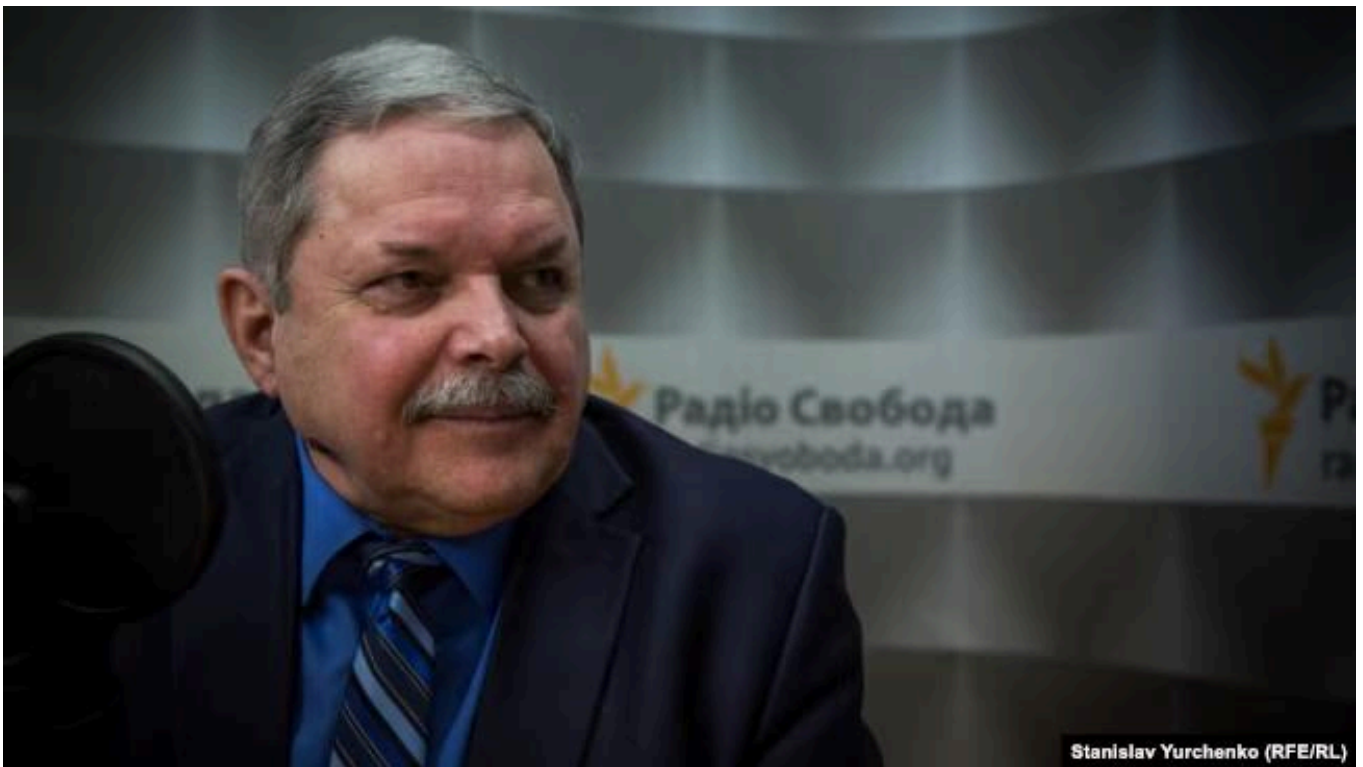

Цей меморіал був відкритий у 2005 році

Акція примирення

Лише у 2005 році за участю президентів Польщі і України на Личаківському цвинтарі були відкриті меморіали. Але цьому передувала акція примирення. Її у 2002 році започаткували кардинали УГКЦ **Любомир Гузар** і РКЦ **Мар'ян Яворський**, а також українські та польські інтелектуали, які щороку 1 листопада приходили на обидва меморіали з молитвою.

Вони обрали слова примирення братовбивчої війни – **«Вибачаємо і просимо вибачення»**. Серед ініціаторів і учасників – політв'язень радянських таборів, учасник Української Гельсінської групи **Мирослав Маринович**.

Stanislav Yurchenko (RFE/RL)

Мирослав Маринович

“ Треба зробити акцію, яка б допомогла ці хмари розвіяти і з’явилась ідея спільних молитов на обох цвинтарях

Мирослав Маринович

польської перемоги над Україною, щоб так не трактувалось. Політики все робили, щоб ці хмари згустити, а ми зібрались групою людей і вирішили, що воювати з політиками, то марна справа. Треба зробити акцію, яка б допомогла ці хмари розвіяти – і з’явилась ідея спільних молитов на обох цвинтарях», – розповідає Мирослав Маринович.

Цю ідею підтримав тоді польський політик, дисидент **Яцек Куронь**, до якого дослухалось польське суспільство. Він брав участь у спільній молитві.

“ Ми вперто робимо акцію щороку, бо за порозумінням майбутнє

Богдан Панкевич

«Пригадую 2002 рік, коли ми вперше прийшли на польський Цвинтар орлят і українських меморіал. Тоді дуже згустилися політичні хмари. Поляки були дуже невдоволені тим, що Україна висовувала певні вимоги щодо того, які символи відтворювати на польській частині цвинтаря. Україна тоді трохи турбувалася, що ми відроджуємо цвинтар і символи

польської перемоги над Україною, щоб так не трактувалось. Політики все робили, щоб ці хмари згустити, а ми зібрались групою людей і вирішили, що воювати з політиками, то марна справа. Треба зробити акцію, яка б допомогла ці хмари розвіяти – і з’явилась ідея спільних молитов на обох цвинтарях», – розповідає Мирослав Маринович.

«Ми вважали, що відкриття того Цвинтаря орлят, який є для українців цвинтарем тих, хто боровся проти української незалежності, але тоді ми переступили через себе, бо ці люди загинули... Треба перегорнути історію і йти на спільне гармонійне майбутнє.

Президенти і кардинали це зробили. На жаль, у польському суспільстві цей акт не був ніяк поширений і пропагований. Поляки спершу підтримали примирення, а коли вже «ПіС» прийшов до влади, почали розганяти тему Волинської трагедії, назвавши її геноцидом, почали руйнувати українські могили у Польщі. Але ми вперто робимо акцію щороку, бо за порозумінням майбутнє», – каже учасник акції протягом усіх років, львів'янин **Богдан Панкевич**.

► Волинська трагедія

Мирослав Маринович зауважує, що ніхто не очікує, що цьогорічний день примирення матиме такий позитивний ефект, як це було 25 років тому, бо українсько-польські відносини зараз переживають дуже складну кризу. Але, попри все, каже, треба робити добру справу, відмінну від того, що накручують політики.

Квіти на меморіалі УГА

Спільна ініціатива

Також, попри загострення українсько-польських відносин через рішення Львівської обласної ради щодо проголошення року УПА, головнокомандувача УПА Романа Шухевича, активно працює українсько-польська ініціатива «Пам'ять пограниччя» з відновлення українських і польських старих цвинтарів на

українсько-польському прикордонні. Українці і поляки прибрали польський цвинтар поблизу Львова у Сокільниках, Мостиськах. Прибирають українські кладовища на території Польщі.

Фото Ростислава Кузика (RFE/RL)

Українсько-польська ініціатива «Пам'ять пограниччя»

Вони не лише впорядковують могили, але й зберігають пам'ять про людей, які колись жили на цих землях, краще пізнають спільну історію, культуру.

А ще, наголошують організатори, спільна праця на історичних місцях є одним зі способів підтримувати добросусідські відносини та передавати пам'ять про минуле наступним поколінням.

Фото Ростислава Кузика (RFE/RL)

Скульптура на польському цвинтарі в Сокільниках

“ Коли я буваю на могилах своїх рідних, бачу постійно занедбані могили

Люсина Поврозник

До цієї ініціативи долучаються різні волонтери. Зокрема, й львів'янка **Люсина Поврозник**, підприємця. Від липня цього року разом із однодумцями-волонтерами вона прибрала понад пів сотні занедбаних могил, зокрема й на Личаківському кладовищі.

«Тут працює 12 людей на 40 гектарах площі. Вони не можуть усе прибрати. Я втратила близьких родичів, знайомих, друзів через війну. Коли я буваю на могилах своїх рідних, бачу постійно занедбані могили. Воно мені постійно муляло, що воно не має так бути. Але це моя така благодійна справа, я собі знайшла таку нішу у цей важкий час. Кожне життя – це є чиясь душа. Вона не має бути заросла», – говорить волонтерка Люсина Поврозник.

Люсина Поврозник прибирає польську могилу на Личакові

На прибрані могили вона ставить колоски. А наступного року разом із польськими волонтерами прибиратиме українські могили у Польщі.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

У Львові відзначають річницю Листопадового чину. Відтворили театралізоване дійство подій 1918 року

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Акт Злуки: на шляху до створення Української держави

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

100 років тому між поляками і українцями почались бої за Львів

Галина Терещук

В ефірі Радіо Свобода – з 2000 року. Закінчила факультет журналістики Львівського національного університету імені Франка. Маю досвід роботи на телебаченні і в газеті.

Україна

Суспільство